

ODPADOVÉ FÓRUM

WASTE MANAGEMENT FORUM
Odborný měsíčník pro průmyslovou a komunální ekologii

12

prosinec 2019
ročník 20

100 Kč

TÉMA MĚSÍCE

Data a čísla v životním prostředí

Co přináší nový zákon o výrobcích s ukončenou životností v oblasti elektroodpadu

| Ing. Petr Číhal, Kolektivní systém EKOLAMP

Vláda České republiky nyní schvaluje návrhy nových odpadových zákonů. Součástí balíčku je i zákon o výrobcích s ukončenou životností. Tento zákon řeší tzv. rozšířenou odpovědnost výrobce za jeho vysloužilé výrobky, např. v oblasti elektroodpadu.

Řada elektrických a elektronických výrobků totiž obsahuje nebezpečné látky, které jsou škodlivé pro životní prostředí (např. zářivky obsahují rtuť, lednice freony atd.). V jiných typech elektrozařízení se naopak nacházejí cenné suroviny (např. zlato v mobilech, železo ve sporácích atd.). Rozšířená odpovědnost výrobce tedy vznikla hlavně proto, aby se zabránilo úniku nebezpečných látek z těchto použitých zařízení do životního prostředí, a také proto, aby se zachovaly cenné suroviny, které by bylo jinak nutné těžít z přírody.

Dalším důležitým cílem rozšířené odpovědnosti je přimět a motivovat výrobce k produkci takových zařízení, která bude možné snadno a efektivně recyklovat (tzv. ekodesign). Rozšířená odpovědnost výrobce elektrozařízení je stanovena směrnici EU o odpadních elektrických a elektronických zařízeních a platí pro všechny členské země EU, včetně České republiky, již od roku 2003.

Výrobci si mohou plnit svoji povinnost sběru a ekologické recyklace elektroodpadu sami, nebo si mohou založit specializovanou soukromou firmu (tzv. kolektivní systém), která sbírá elektroodpad za ně. Účast v kolektivním systému je pro výrobce dobrovolná.

Sběr elektroodpadu, zejména těch skupin elektroodpadu, které jsou zároveň i nebezpečným odpadem, je nicméně v České republice dlouhodobě

problematický. Nové odpadové zákony by měly tento stav zlepšit. Níže se tedy podíváme, jaké novinky v oblasti sběru elektroodpadu nové zákony přináší.

Zavedení povinných cílů sběru pro separátní sběr nebezpečného elektroodpadu

Jedním z největších problémů v oblasti sběru elektroodpadu v České republice je dnes to, že výrobci nemají nastavené žádné povinné cíle sběru na separátní sběr těch skupin elektroodpadu, které jsou nebezpečným odpadem. Jak jsme naznačili výše, sbírají se především proto, aby neohrožily zdraví občanů a nepoškodily životní prostředí.

Ostatní typy elektroodpadu nejsou nebezpečným odpadem (tj. malé a velké spotřebiče, IT technika apod.) a sbírají se především kvůli využití dobře recyklovatelných a zpeněžitelných materiálů (železo, měď, hliník, zlato atd.). Tyto materiály tedy není nutné znovu těžít a recyklace tedy napomáhá k ochraně životního prostředí.

Může to znít pro někoho velmi překvapivě, ale podle platné právní úpravy v České republice dnes výrobci, potažmo jejich kolektivní systémy, nemají nastavené žádné povinné cíle na separátní sběr a recyklaci těch skupin elektroodpadu, které jsou nebezpečným odpadem.

V rámci EU je to ovšem naprosto unikátní jev. Separátní sběr nebezpečného

odpadu je totiž povinný dle výše uvedené směrnice EU. V drtivé většině jejích členských zemí je proto nastaven nějaký systém nebo nástroj, který má zaručit, že výrobci/kolektivní systémy budou sbírat především a přednostně nebezpečný elektroodpad. Nejčastěji jsou tímto nástrojem specifické cíle pro separátní sběr těch skupin elektroodpadu, které jsou nebezpečným odpadem.

Nové odpadové zákony konečně zavádí i u nás povinné cíle na separátní sběr skupin nebezpečného elektroodpadu. Doháníme tak vyspělé evropské země, kde obdobná pravidla platí již delší dobu.

Zavedení účinného nástroje proti zkrakování sběrové povinnosti elektroodpadu

Množství (váha) elektroodpadu, který bude muset ten který kolektivní systém sebrat a zrecyklovat, vychází procentuálně z toho, kolik jeho účastníci (výrobci) prodali nových elektrozařízení (v tunách). Pokud tedy kupříkladu výrobci registrovaní v nějakém kolektivním systému prodali 100 tun nových zářivek, jejich kolektivní systém musí následně splnit určitou minimální míru sběru, např. 65 % (v praxi tedy sebrat a zrecyklovat minimálně 65 tun zářivek).

Samozřejmě, že se našli „koumáci“, které napadlo, že pokud by se nevykázalo 100 tun prodaných zářivek, ale třeba jen 10 tun, tak by nebylo nutné sebrat 65 tun,

ale jen 6,5 tuny. Odborně se toto počínání označuje jako „zkreslování budoucí sběrové povinnosti“. Laicky řečeno, jde o falšování, které je samozřejmě naprosto nelegální. Je potřeba podotknout, že to není žádná česká specialita, podobný problém se objevil i v řadě jiných evropských zemí.

Nicméně prakticky všude v EU (např. v Německu, Francii, Holandsku, Belgii, Španělsku, Portugalsku, Dánsku atd.) mají kolektivní systémy povinnost vykazovat na ministerstvo životního prostředí (nebo jiný odpovědný orgán) hmotnosti o nových prodaných elektrozařizování detailně po jednotlivých producentech (tj. výrobcích/dovozcích) a po jednotlivých skupinách elektrozařizování. Tímto detailním vykazováním se totiž dá velmi efektivně předcházet pokusům o falšování množství prodaných elektrozařizování, z nichž se odvíjí nastavení výše cílů sběru. Rovněž to umožňuje velmi efektivní křížovou kontrolu.

Česká republika byla doposud jednou z mála zemí EU, kde toto opatření nebylo prozatím zavedeno. Návrh zákona toto opatření proti falšování budoucí sběrové povinnosti zavádí konečně i u nás.

Stejně příspěvky pro všechny výrobce – zákaz diskriminace malých výrobců

Již podle aktuální právní úpravy by měli malí i velcí výrobci platit kolektivnímu systému stejné příspěvky za sběr a ekologickou recyklaci elektroodpadu. Myšleno samozřejmě stejné příspěvky za sběr a recyklaci jednoho spotřebiče nebo 1 kg elektroodpadu. Bohužel se tento princip nediskriminace malých výrobců některé kolektivní systémy snažily různými způsoby obcházet, např. poskytováním nesmyslných objemových slev pro velké výrobce.

Nově to však již není možné, protože diskriminaci malých výrobců striktně zakazuje nová směrnice EU, která nařizuje rovnost velkých i malých výrobců v placení jednotkových příspěvků. Stejně jednotné příspěvky jsou konečně jasně nastaveny i v nové české odpadové legislativě. Takže všechny objemové slevy či jiné tzv. VIP slevy budou novou odpadovou legislativou jednoznačně zakázány.

Povinnost viditelného příspěvku

Nové odpadové zákony rovněž zavádějí povinnost tzv. viditelného příspěvku.

Viditelný příspěvek znamená, že prodejce (elektroprodejna, e-shop atd.) musí na cenovce nového elektrozařizování jasně a viditelně uvádět výši příspěvku, který výrobce platí za sběr a recyklaci takového spotřebiče.

Toto nařízení má dva hlavní důvody. Za prvé se takto ihned pozná, zda je výrobce nějakým způsobem zapojen do sběru a recyklace elektrozařizování, za druhé je viditelný příspěvek důležitý také proto, aby bylo jasné, že příspěvky jsou pro všechny výrobce v rámci jednoho kolektivního systému stejné, a že tedy nedochází k cenové diskriminaci malých výrobců. Toto nové opatření tedy přispívá k větší transparentnosti a snadnějšímu odhalování těch výrobců a kolektivních systémů, které by se pokoušely obcházet, nebo dokonce porušovat odpadové zákony.

Zvýšení minimálního počtu sběrných míst elektroodpadu

Doposud musely kolektivní systémy zřídit nejméně jedno veřejné místo zpětného odběru v každé obci, městském obvodu nebo městské části s počtem více než 2000 obyvatel. To je celkem zhruba 850 sběrných míst za celou Českou republiku. Toto pravidlo bylo zavedeno před několika lety a ve své době znamenalo určité posun, protože dříve nebyla žádná povinnost zřídit minimální sběrnou síť na elektroodpad.

Nicméně časem se ukázaly i slabiny tohoto nastavení. Sběrná místa se koncentrují zejména ve větších městech (nad 2000 obyvatel), ve středních obcích mezi 2000 – 3000 obyvateli je sběrných míst často až zbytečně moc (5 až 6, podle počtu kolektivních systémů), v malých obcích s méně než 2000 obyvateli pak sběrná místa naopak zcela chybí.

Nově je tedy do zákona zavedeno pravidlo, že každý kolektivní systém musí vytvořit minimálně 1065 sběrných míst rovnoměrně rozložených po celém území České republiky v návaznosti na počet obyvatel v jednotlivých krajích. Nové odpadové zákony tedy přináší nejenom zvýšení minimálního počtu sběrných míst na elektroodpad z 850 na 1065, ale navíc ještě budou muset být tato sběrná místa lépe a pravidelně rozmístěna po celém území České republiky. Jedná se tedy o posun správným směrem.

Odpovědnost výrobce nezaniká účastí v kolektivním systému

Nositel rozšířené odpovědnosti výrobce jsou výrobci, nikoliv kolektivní systémy. Účastí v kolektivním systému rozšířená odpovědnost výrobce nezaniká! Výrobce se tedy rozšířené odpovědnosti výrobců nemůže jednoduše zbavit tím, že se stane účastníkem kolektivního systému. Pokud kolektivní systém povinnosti řádně neplní, je za neplnění těchto povinností odpovědný jak výrobce, tak kolektivní systém. A to společně a nerozdílně.

Toto je velmi rozumné ustanovení, protože v opačném případě by to vedlo k tomu, že by výrobci rezignovali na opatrnost a vybírali by si ty nejlevnější kolektivní systémy, které by nízkých cen mohly dosahovat například tak, že by elektroodpad vůbec neshíraly nebo by ho místo ekologické recyklace mohly třeba sypat do řeky. Tímto je zajištěno, že výrobce musí zvážit, do jakého kolektivního systému se přihlásí. Výrobci jsou tak motivováni postupovat obezřetně při volbě kolektivního systému a v průběhu účasti se zajímat o způsob jeho fungování.

Toto jsou ve stručnosti hlavní změny, které přináší nová odpadová legislativa v oblasti elektroodpadu. Novinky jsou to velmi pozitivní. Je vidět, že Ministerstvo životního prostředí připravilo skutečně nový a moderní zákon, který by měl v rámci sběru elektroodpadu konečně přiblížit Českou republiku k vyspělým západoevropským zemím. □

V čísle 11/2019 Odpadového fóra byla v článku „Specifické cíle sběru pro nebezpečný elektroodpad“ omylem uvedena chyba v tabulce „Cíle sběru elektroodpadu“, omlouváme se.

Nebezpečný elektroodpad	Cíl
Televize a monitory	65 %
Chladničky a mrazničky	65 %
Světelné zdroje	65 %
Ostatní elektroodpad	
Velká elektrozařizování (pračky, sušičky atd.)	
Malá elektrozařiz. (fény, kulmy, mixéry atd.)	65 %
IT a telekomunikační technika	

Tabulka: Cíle sběru elektroodpadu